

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 13, No 1 (2006)

Social identity and ingroup bias: An examination of the self-esteem hypothesis

Ευθύμιος Λαμπρίδης

doi: [10.12681/psy_hps.23893](https://doi.org/10.12681/psy_hps.23893)

Copyright © 2020, Ευθύμιος Λαμπρίδης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Λαμπρίδης Ε. (2020). Social identity and ingroup bias: An examination of the self-esteem hypothesis. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 13(1), 94–109. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23893

Κοινωνική ταυτότητα και ενδο-ομαδική μεροληψία: Εξετάζοντας την υπόθεση της αυτοεκτίμησης

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι η όσο το δυνατόν πιο δίκαιη εξέταση ενός από τα πιο αντιφατικά θέματα στο πλαίσιο της θεωρίας της κοινωνικής ταυτότητας: της υπόθεσης της αυτοεκτίμησης, των Abrams και Hogg (1988, Hogg & Abrams, 1990). Οι σχετικές έρευνες καταθέτουν αντικρουόμενα αποτελέσματα τόσο σχετικά με την εγκυρότητα της Υπόθεσης όσο και σχετικά με την ισχύ του ενός εκ των δύο θεωρητικών μερών της, εστιάζοντας την αντιπαράθεσή τους στο δυναμικό ρόλο της αυτοεκτίμησης ως αιτίου ή αιτιατού της ενδο-ομαδικής μεροληψίας. Η θέση που προτείνεται εδώ είναι ότι η αντιγωνία των ερευνητών προέρχεται από την παράβλεψη καίριων θεωρητικών πτυχών του θέματος, που είχε ως συνέπεια την υποτίμηση του καίριου ρόλου της συλλογικής πτυχής της έννοιας του εαυτού. Για το λόγο αυτό σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε πειραματική διαδικασία διομαδικού ανταγωνισμού στην οποία κύριο εργαλείο μέτρησης ήταν η κλίμακα της συλλογικής αυτοεκτίμησης των Lichten και Crocker (1992). Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν την ισχύ και των δύο θεωρητικών μερών της Υπόθεσης, υποδεικνύοντας ότι αυτή αφορά ένα ορισμένο σύστημα κανόνων σχετικά με συγκεκριμένες συνθήκες διομαδικού ανταγωνισμού, στις οποίες η θέση των ομάδων (status) αναδεικνύεται σε καθοριστικό παράγοντα της συμπεριφοράς τους και της εκδήλωσης ενδο-ομαδικής μεροληψίας.

Λέξεις-κλειδιά: Υπόθεση της αυτοεκτίμησης, Ενδο-ομαδική μεροληψία, Διομαδική διάκριση, Κοινωνική ταυτότητα.

Εισαγωγή

Έχουν περάσει σχεδόν 25 χρόνια από την εποχή που η θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας παρουσιάστηκε στη διεθνή επιστημονική κοινότητα (Tajfel & Turner, 1979). Στη διάρκεια αυτών των ετών η θεωρητική κατασκευή των Henry Tajfel και John Turner διαδόθηκε ευρύτατα, γνώρισε καθολική αποδοχή και υιοθετήθηκε ως ένας από τους πιο βασικούς κανόνες ανάλυσης για την ερμηνεία των διομαδικών φαινομένων και σχέσεων. Είναι μάλλον απίθανο οι εισηγητές της

θεωρίας να είχαν προβλέψει τη σημασία του επιστημονικού τους νεωτερισμού και, κυρίως, το γεγονός ότι, αν και στην τρίτη δεκαετία της, ορισμένες πτυχές της θεωρίας θα αποτελούσαν αντικείμενο υψηλού ερευνητικού ενδιαφέροντος και πεδίο έντονης επιστημονικής αντιπαράθεσης. Σύμφωνα με τον H. Tajfel (1981, σ. 255), η κοινωνική ταυτότητα είναι η πτυχή εκείνη της έννοιας του εαυτού ενός ατόμου η οποία προέρχεται αφενός από την επίγνωσή του ότι κατέχει την ιδιότητα του μέλους μιας ορισμένης ομάδας, αφετέρου από την αξία και τη συναισθηματική

σημασία που το άτομο αποδίδει σε αυτή την ιδιότητα του μέλους. Μία από τις κυριότερες θέσεις της θεωρίας αφορά τη σχέση της αυτοεκτίμησης με την κοινωνική ταυτότητα και παρουσιάζει την πρώτη ως επακόλουθο της ανάγκης του ατόμου για θετική διακρίσιμότητα (positive distinctiveness) στο πλαίσιο των διομαδικών σχέσεων, και δη των διομαδικών συγκρίσεων (Tajfel & Turner, 1986). Ωστόσο οι εισηγητές της θεωρίας δεν κατέστησαν επαρκώς σαφές εάν η κοινή, σε όλα τα άτομα, ανάγκη για δημιουργία και διατήρηση μιας θετικής άποψης για τον εαυτό συνιστά –αυτή καθαυτή– κίνητρο για τη διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας ή εάν αποτελεί κίνητρο για την εκδήλωση συμπεριφορών ενδο-ομαδικής μεροληψίας (ingroup bias), της τάσης δηλαδή των ατόμων να αντιμετωπίζουν πιο ευνοϊκά τα μέλη της ομάδας στην οποία θεωρούν ότι και τα ίδια ανήκουν (ενδο-ομάδα) σε σύγκριση με τα μέλη άλλων ομάδων (εξω-ομάδα).

Απάντηση σε αυτό το ζήτημα προσπάθησαν να δώσουν οι Abrams και Hogg (Abrams & Hogg, 1988. Hogg & Abrams, 1990), οι οποίοι κατέληξαν στη διατύπωση δύο ισχυρισμών: Πρώτον, ότι η εκδήλωση διομαδικής μεροληψίας βελτιώνει την αυτοεκτίμηση της ομάδας και, δεύτερον, ότι η υποβαθμισμένη ή απειλούμενη αυτοεκτίμηση προάγει την ενδο-ομαδική μεροληψία. Οι ισχυρισμοί αυτοί, αντί να διευκρινίσουν το θέμα, προκάλεσαν την παραγωγή ενός σημαντικού αριθμού ερευνών, τα ευρήματα των οποίων δεν έχουν σταθεί ικανά ως σήμερα να θέσουν τέλος στην επιστημονική αντιπαράθεση και διχογνωμία. Έτσι, η περίφημη «υπόθεση της αυτοεκτίμησης» (self-esteem hypothesis), σχετικά με το ρόλο της αυτοεκτίμησης ως αιτίου ή αποτελέσματος στην προσπάθεια των ατόμων να διατηρήσουν θετική εικόνα για τον εαυτό, παραμένει επιστημονικά επίκαιρη, καθώς είναι αρκετά τα ερωτήματα που δεν έχουν διευκρινιστεί πλήρως. Ορισμένα από αυτά είναι τα ακόλουθα: Η υπόθεση της αυτοεκτίμησης είναι μία γενική αρχή στο πλαίσιο της θεωρίας της κοινωνικής ταυτότητας ή πρόκειται για συγκεκριμένους κανόνες που ισχύουν σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις διομαδικής αλληλεπί-

δρασης; Η έννοια της αυτοεκτίμησης αφορά το σύνολο της έννοιας του εαυτού ή μόνο στη συλλογική – κοινωνική πτυχή της; Η αυτοεκτίμηση είναι το αίτιο ή το αποτέλεσμα της εκδήλωσης διομαδικής διάκρισης και ενδο-ομαδικής μεροληψίας; Ποιος ο ρυθμιστικός ρόλος της κοινωνικής θέσης (status) των ομάδων και των μελών τους στην εκδήλωση διομαδικής διάκρισης και ενδο-ομαδικής μεροληψίας; Η θέση της ομάδας στην κοινωνική ιεραρχία ορίζει και διαφορετικούς στόχους, οπότε στην περίπτωση των ομάδων με υψηλή αυτοεκτίμηση η ενδο-ομαδική μεροληψία υπηρετεί τη λειτουργία της αυτο-ενίσχυσης (self-enhancement), ενώ στην περίπτωση των ομάδων με χαμηλή αυτοεκτίμηση υπηρετεί τη λειτουργία της αυτο-προστασίας (self-protection);

Τα ερωτήματα αυτά ορίζουν το πλαίσιο της συζήτησης που πρόκειται να ακολουθήσει με σκοπό την υποστήριξη της θέσης ότι η υπόθεση της αυτοεκτίμησης ισχύει τόσο ως προς τον πρώτο όσο και ως προς το δεύτερο ισχυρισμό της. Βασική θέση της εργασίας είναι ότι η διευκρίνιση σημαντικών σημείων της θεωρίας της κοινωνικής ταυτότητας, σε συνδυασμό με τις πολύτιμες πληροφορίες που παρέχουν οι σχετικές έρευνες, μπορεί να αναδείξει τις σχετικές θεωρητικές παρανοήσεις και να υποδείξει τους κατάλληλους μεθοδολογικούς χειρισμούς ώστε η απόπειρα ελέγχου της υπόθεσης της αυτοεκτίμησης να είναι όσο το δυνατόν πιο δίκαιη.

Η υπόθεση της αυτοεκτίμησης

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 οι D. Abrams και M. Hogg (Abrams & Hogg, 1988. Hogg & Abrams, 1990), μελετώντας τη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας, και συγκεκριμένα την πτυχή της θεωρίας που αφορούσε τη σχέση της αυτοεκτίμησης με την κοινωνική ταυτότητα και το ρόλο της στην εκδήλωση συμπεριφορών διομαδικής διάκρισης με τη μορφή ενδο-ομαδικής μεροληψίας, κατέληξαν στη διατύπωση δύο ισχυρισμών. Ο πρώτος ισχυρισμός υποθέτει ότι η κοινωνική ταυτότητα των μελών ομάδων υψηλού

status ενισχύεται και η αυτοεκτίμησή τους βελτιώνεται όταν εκδηλώνουν συμπεριφορές διάκρισης εναντίον μιας ομάδας την οποία θεωρούν ανταγωνιστική, ερμηνεύοντας την πράξη τους αυτή ως απόδειξη της υπεροχής τους. Ο δεύτερος ισχυρισμός προτείνει ότι, όταν η αυτοεκτίμηση μειώνεται ή απειλείται, εκδηλώνονται συμπεριφορές ενδο-ομαδικής μεροληψίας. Σε μία πρώτη ανάγνωση αυτό που μπορεί εύκολα να διαπιστώσει κανείς είναι ότι ανάμεσα στη διομαδική διάκριση και στην αυτοεκτίμηση φαίνεται να υπάρχει μια αιτιώδης σχέση.

Ωστόσο, όσον αφορά τη διευκρίνιση του ρόλου και της λειτουργίας της αυτοεκτίμησης και της ενδο-ομαδικής μεροληψίας στη μεταξύ τους σχέση, είναι δυνατό να διατυπωθούν δύο διαφορετικές προσεγγίσεις: Από τη μία μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο διαχωρισμός μεταξύ υψηλής και χαμηλής αυτοεκτίμησης είναι μάλλον περιττός, αφού και στους δύο ισχυρισμούς το αποτέλεσμα είναι η μεροληπτική τοποθέτηση υπέρ των μελών της ενδο-ομάδας. Δηλαδή σε συνθήκες διομαδικού ανταγωνισμού τόσο τα άτομα με υψηλή αυτοεκτίμηση –για την ακρίβεια τα άτομα εκείνα η αυτοεκτίμηση των οποίων έχει ενισχυθεί– όσο και τα άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση –για την ακρίβεια τα άτομα που για κάποιο λόγο υπέστησαν μείωση της αυτοεκτίμησής τους ή νιώθουν ότι η αυτοεκτίμησή τους απειλείται– εκδηλώνουν αυξημένη ενδο-ομαδική μεροληψία. Από την άλλη μπορεί να υποθεθεί ότι στην περίπτωση του πρώτου ισχυρισμού η αυτοεκτίμηση επέχει θέση εξαρτημένης μεταβλητής, καθώς παρουσιάζεται ως προϊόν συγκεκριμένων μορφών διομαδικής συμπεριφοράς, ενώ στην περίπτωση του δεύτερου ισχυρισμού η αυτοεκτίμηση είναι ανεξάρτητη μεταβλητή – και λειτουργεί ως κίνητρο για την εκδήλωση συγκεκριμένων μορφών διομαδικής συμπεριφοράς. Τη διάκριση αυτή σχετικά με την ιδιότητα της αυτοεκτίμησης ως προϊόντος ή αποτελέσματος της ενδο-ομαδικής μεροληψίας επισημαίνουν οι Aberson και Howanski (2002), οι οποίοι θεωρούν την αυτοεκτίμηση και τις διαφοροποιήσεις ως προς αυτήν ως στοιχείο πρόβλεψης της ενδο-ομαδικής μεροληψίας (δευτέρος

ισχυρισμός). Αντίθετα, οι Hunter, Ried, Stokell και Plattow (2000) θεωρούν την αύξηση ή τη μείωση της αυτοεκτίμησης ως αποτέλεσμα της ενδο-ομαδικής μεροληψίας (πρώτος ισχυρισμός).

Η διχογνωμία στην ανάγνωση και στην ερμηνεία των δύο βασικών θεωρητικών προτάσεων της υπόθεσης της αυτοεκτίμησης είχε ως συνέπεια την κατάθεση αντιφατικών ευρημάτων. Ειδικότερα η διαφωνία εντοπίζεται σε δύο επίπεδα, ένα γενικό και ένα πιο ειδικό: Γενικά μερίδα ερευνητών υποστηρίζει ότι η υπόθεση της αυτοεκτίμησης ισχύει (π.χ. Farnham, Greenwald, & Banaji, 1999. Lemyre & Smith, 1985), ενώ άλλοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι δεν ισχύει (π.χ. Mullen et al., 1992). Η αντιπαράθεση κορυφώνεται σχετικά με την υποστήριξη της εγκυρότητας του ενός μόνο εκ των δύο ισχυρισμών. Ειδικότερα η πλειονότητα των ερευνών τάσσεται υπέρ του πρώτου ισχυρισμού σχετικά με τη λειτουργία της ενδο-ομαδικής μεροληψίας ως κινήτρου για την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης (ενδεικτικά: Aberson, Healy, & Romero, 2000. Abrams & Hogg, 2001. Perreault & Bourhis, 1999). Πάντως, δεν απουσιάζουν και οι υποστηρικτές της ισχύος μόνο του δεύτερου ισχυρισμού, που θεωρεί την αυτοεκτίμηση ως κίνητρο για την εκδήλωση ενδο-ομαδικής μεροληψίας (ενδεικτικά: Aberson, 1999. Doosje, Ellemers, & Spears, 1999. Duckitt & Mphunthing, 1998). Η διεξοδικότερη επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας από τους Rubin και Hewstone (1998) και η μετα-ανάλυση περισσότερων από 50 σχετικών μελετών από τους Aberson, Healy και Romero (2000) αποπειράθηκαν να δώσουν οριστικές απαντήσεις στο ζήτημα, υποστηρίζοντας σαφώς τον πρώτο ισχυρισμό. Για παράδειγμα, οι Rubin και Hewstone (1998) αναφέρουν ότι στις 9 από τις 12 απόπειρες ελέγχου του πρώτου ισχυρισμού εντόπισαν υποστηρικτικά ευρήματα, ενώ μόλις 3 από τις 19 προσπάθειές τους για την επιβεβαίωση του δεύτερου ισχυρισμού τελεσφόρησαν. Από την άλλη, σε πιο πρόσφατο άρθρο τους οι Hewstone, Rubin και Willis (2002) υποστηρίζουν ότι η υπόθεση της αυτοεκτίμησης δεν έχει ακόμη μελετηθεί αντικειμενικά και, κρίνοντας το σύνολο της

σχετικής ερευνητικής παραγωγής, υποστηρίζουν την ισχύ και των δύο ισχυρισμών, διατυπώνοντας μια πολύ σημαντική παρατήρηση: Υποστηρίζουν ότι η υπόθεση της αυτοεκτίμησης αφορά μόνο συνθήκες διομαδικού ανταγωνισμού και μία ορισμένη πτυχή της αυτοεκτίμησης, αυτή που σχετίζεται με τη συλλογική αυτοεκτίμηση των μελών συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων σε συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες και για μία ορισμένη χρονική περίοδο. Ανάλογα, ο συν-εισηγητής της θεωρίας της κοινωνικής ταυτότητας J. Turner (1999), αξιολογώντας την υπόθεση της αυτοεκτίμησης και αφού επικεντρώνει την αμφισβήτησή του στο δεύτερο ισχυρισμό, παρατηρεί ότι μία πολύ πιθανή αιτία για την έλλειψη συμφωνίας μεταξύ των ευρημάτων είναι το γεγονός ότι σε πάρα πολλές περιπτώσεις ελέγχου των ισχυρισμών των Abrams και Hogg οι ερευνητές επέλεξαν να χρησιμοποιήσουν εργαλεία μέτρησης που αξιολογούσαν την ατομική (personal) παρά τη συλλογική (collective) πτυχή της αυτοεκτίμησης.

Ατομική vs συλλογική αυτοεκτίμηση

Η χρήση κλιμάκων όπως της κλίμακας της αυτοεκτίμησης του Rosenberg (1965) ή της κλίμακας της ατομικής αυτοεκτίμησης των Crocker και Luhtanen (1990) μοιάζει να μην είναι η πιο ενδεδειγμένη, καθώς οι κλίμακες αυτές εκτιμούν όψεις της ατομικής, της προσωπικής αυτοεκτίμησης και δεν απεικονίζουν τη συλλογική πτυχή της: την αίσθηση δηλαδή της αξίας του εαυτού αναφορικά με την ιδιότητα του μέλους μιας ορισμένης κοινωνικής ομάδας (βλέπε σχετικά Bourhis, Turner, & Gagnon, 1997. Long, Spears, & Manstead, 1994). Την άποψη αυτή υποστηρίζουν τόσο οι Blascovich και Tomaka (1990) όσο και οι Long και Spears (1997), αλλά και οι Rubín και Hewstone (1998), τονίζοντας τη σημασία της υιοθέτησης εξειδικευμένων μεθοδολογικών προσεγγίσεων που θα χρησιμοποιούν κλίμακες οι οποίες θα αξιολογούν τη συλλογική πτυχή της αυτοεκτίμησης σε συνθήκες διομαδικού ανταγωνισμού. Οι Luhtanen και Crocker (1992) πρό-

τειναν μία μέθοδο για την υπερπήδηση των σχετικών μεθοδολογικών εμποδίων. Σε μια προσπάθεια να αξιολογήσουν την αυτοεκτίμηση που συνδέεται με την ιδιότητα του μέλους κοινωνικών ομάδων ανέπτυξαν μία κλίμακα προσδιορισμού της συλλογικής αυτοεκτίμησης (Collective Self-Esteem Scale). Η κλίμακα αυτή αποτελείται από τέσσερις υπο-κλίμακες, οι οποίες αξιολογούν διαφορετικές πτυχές της συλλογικής αυτοεκτίμησης: την προσωπική συλλογική αυτοεκτίμηση (private collective self-esteem), την εκτίμηση της ιδιότητας του μέλους (membership esteem), τη δημόσια συλλογική αυτοεκτίμηση (public collective self-esteem), τη σημασία για την εικόνα του εαυτού (importance to self-concept) (για περισσότερες πληροφορίες βλέπε «Μέθοδος»).

Σχετικά ερευνητικά δεδομένα

Τα τελευταία χρόνια η κλίμακα της συλλογικής αυτοεκτίμησης των Luhtanen και Crocker έχει γίνει εξαιρετικά δημοφιλής και η εφαρμογή της έχει συντελέσει καίρια στην προαγωγή της έρευνας και στην παραγωγή σημαντικών ευρημάτων για την ισχύ ή μη της υπόθεσης της αυτοεκτίμησης. Ωστόσο η πλειονότητα των ερευνητών, αν και τη χρησιμοποιεί, μοιάζει να παραβλέπει ορισμένες, κρίσιμες, παραμέτρους σχετικά με το μεθοδολογικό της χειρισμό.

Για παράδειγμα, οι Andreopoulos και Houston (2002) μελέτησαν την επίδραση που έχει η επιτυχία ή η αποτυχία ενός ατόμου που συμμετέχει στην παραγωγή ενός ομαδικού έργου στη συλλογική του αυτοεκτίμηση και στην εκδήλωση μεροληψίας. Τα αποτελέσματά τους παρέχουν στήριξη στον πρώτο ισχυρισμό της υπόθεσης της αυτοεκτίμησης. Συγκεκριμένα βρήκαν ότι τα μέλη της ομάδας με υψηλότερο κοινωνικό status εμφάνισαν μεγαλύτερη ενδοομαδική μεροληψία σε σχέση με τα μέλη της ομάδας με χαμηλότερο κοινωνικό status. Από την άλλη, σε αντίθεση με το δεύτερο ισχυρισμό, διαπίστωσαν ότι τα άτομα με υψηλή συλλογική αυ-

τοεκτίμηση εκδήλωσαν μεγαλύτερη ενδο-ομαδική μεροληψία. Τα ευρήματά τους δείχνουν ότι τα άτομα που διαθέτουν υψηλότερη (συλλογική) αυτοεκτίμηση τείνουν να επικεντρώνουν την αξιολογική τους δραστηριότητα στην ενδο-ομάδα, ενώ τα άτομα με χαμηλή (συλλογική) αυτοεκτίμηση επικεντρώνουν την αξιολογική τους δραστηριότητα στην εξω-ομάδα. Μπορεί, λοιπόν, να υποστηριχθεί ότι τα άτομα με υψηλή συλλογική αυτοεκτίμηση ενδιαφέρονται για την ενίσχυση της εικόνας του εαυτού, ενώ τα άτομα με χαμηλή συλλογική αυτοεκτίμηση ενδιαφέρονται για την προστασία της εικόνας του εαυτού.

Οι συγγραφείς, πάντως, δε διευκρινίζουν τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται την έννοια της αυτοεκτίμησης στην έρευνά τους: Ενώ χρησιμοποιούν μία κλίμακα για τη συλλογική αυτοεκτίμηση (αυτή των Luhtanen & Crocker, 1992), κάνουν λόγο γενικά για την αυτοεκτίμηση και αφήνουν μετέωρη την έννοια με την οποία αντιλαμβάνονται την αυτοεκτίμηση, και κυρίως την πτυχή εκείνη την οποία εξετάζουν στην έρευνά τους. Επίσης, στην ανάλυσή τους δε μελέτησαν καθεμία από τις υπο-κλίμακες ξεχωριστά αλλά υπολόγισαν μόνο το γενικό δείκτη της συλλογικής αυτοεκτίμησης.

Ανάλογα, οι Branscombe και Wann (1994) διαπίστωσαν ότι το ενδεχόμενο ανταγωνισμού με μια ομάδα που εκλαμβάνεται ως απειλή (π.χ. φύλο, έθνος, θρησκεία, κοινωνική τάξη) ενισχύει τη συλλογική αυτοεκτίμηση. Το πρόβλημα εστιάζεται στο ότι θέλησαν να ελέγξουν τη συλλογική αυτοεκτίμηση σε σχέση με το σύνολο των κοινωνικών ομάδων στις οποίες ανήκαν τα άτομα του δείγματός τους. Έχοντας κατά νου τις βασικές θέσεις της θεωρίας της κοινωνικής ταυτότητας, δεν υπάρχει κάποια λογική εξήγηση σχετικά με το λόγο για τον οποίο η μεροληψία ως προς μία συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα θα πρέπει να έχει κάποια επίδραση στη συλλογική αυτοεκτίμηση, η οποία αφορά ένα πλήθος μη σχετικών μεταξύ τους κατηγοριών. Αντίθετα, όπως σημειώνει η Long (Long, Spears, & Manstead, 1994. Long & Spears, 1997), αυτό που θα περίμενε κανείς είναι, όταν τα μέλη μιας κοινωνικής

ομάδας εκδηλώνουν μεροληψία έναντι μιας συναφούς εξω-ομάδας, να επηρεάζεται μόνο η πτυχή της αυτοεκτίμησης που συνδέεται με αυτήν τη συγκεκριμένη κοινωνική κατηγορία και όχι οι υπόλοιπες –και άσχετες ως προς τη συγκεκριμένη κοινωνική συνθήκη– κατηγορίες.

Αντίστοιχα είναι και τα ευρήματα των Chin και McClintock (1993), οι οποίοι έλεγξαν το πιο πάνω ενδεχόμενο υιοθετώντας το υπόδειγμα των ελάχιστων ομάδων (minimal group paradigm) (βλέπε σχετικά Aberson, Healy, & Romero, 2000). Σχετικά με την εφαρμογή του υποδείγματος των ελάχιστων ομάδων οι Doosje και συνεργάτες (2002) κάνουν μια πολύ σημαντική παρατήρηση: Επισημαίνουν ότι σε αυτές τις περιπτώσεις οι ομαδοποιήσεις είναι αυθαίρετες και προσωρινές και οι ομάδες που σχηματίζονται και μελετώνται, ώστε οι επιστήμονες να καταθέσουν τα συμπεράσματά τους, είναι μάλλον αθροίσματα ατόμων παρά ομάδες. Δεν έχουν παρελθόν ούτε και μέλλον, κοινή ιστορία, κοινές επιδιώξεις. Τα άτομα συναντιούνται σε ένα εργαστήριο, γνωρίζονται με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας λίγο πριν την πειραματική διαδικασία και όλοι τους γνωρίζουν ότι σε λίγα λεπτά θα είναι και πάλι άγνωστοι και ξένοι μεταξύ τους. Επομένως, ακόμη κι αν μία έρευνα υιοθετήσει μια κλίμακα που μετρά τη συλλογική αυτοεκτίμηση, δε θα έχει καταφέρει πολλά και οπωσδήποτε η εγκυρότητα των ευρημάτων θα μπορεί να αμφισβητηθεί αν δεν έχει προβλεφθεί μια εξαιρετικά σημαντική λεπτομέρεια που αφορά το χρόνο γνωριμίας των μελών, ώστε οι συμμετέχοντες να συνηθίσουν ομάδα και όχι άθροισμα ατόμων.

Η παρούσα έρευνα

Βασική θέση της έρευνας είναι ότι μέχρι σήμερα η υπόθεση της αυτοεκτίμησης δεν έτυχε αντικειμενικής αξιολόγησης. Οι Tajfel και Turner (1986) επεσήμαναν τρεις συνθήκες που επηρεάζουν σημαντικά τη διομαδική διαφοροποίηση: τα άτομα πρέπει να θεωρούν τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας στην οποία ανήκουν ως όμοια με αυ-

τούς, η κατάσταση πρέπει να επιτρέπει διομαδικές συγκρίσεις, η αντίπαλη ομάδα πρέπει να θεωρείται επαρκώς ανταγωνιστική· να θεωρείται δηλαδή ως ανάλογη ή, εάν αναγνωρίζεται ως κατώτερη, οι διαφορές που επισημαίνονται να μην είναι μεγάλες, ώστε οι πιέσεις για διακριτότητα να αυξάνονται όσο αυξάνεται και ο ανταγωνισμός μεταξύ των ομάδων. Οι Hogg και Grieve (1999) παρατηρούν ότι τα άτομα, ως μέλη ομάδων, κινητοποιούνται να διαμορφώσουν και να διατηρήσουν μια αξιολογικά θετική διακριτότητα για την ομάδα στην οποία ανήκουν συγκριτικά με άλλες σχετικές ομάδες, καθώς στο διομαδικό επίπεδο η αξιολόγηση της ομάδας ισοδυναμεί με την αξιολόγηση του εαυτού. Παράλληλα, οι Ellemers, Spears και Doosje (2002) τονίζουν ότι αυτό που πρέπει να προσεχθεί κατά τη μελέτη της συλλογικής πλευράς του εαυτού, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από τις ιδιότητες του μέλους των διάφορων κοινωνικών ομάδων, που συγκροτούν την κοινωνική ταυτότητα του ατόμου, είναι η πτυχή της κοινωνικής ταυτότητας, που βρίσκεται στο προσκήνιο, ώστε σε αυτή να στραφεί το ερευνητικό ενδιαφέρον.

Μέχρι σήμερα οι σχετικές έρευνες μοιάζουν να μην έχουν λάβει σοβαρά υπόψη αυτές τις παρατηρήσεις. Έτσι, είτε αρκούνται στην εκτίμηση της συλλογικής αυτοεκτίμησης γενικά (π.χ. Andreopoulou & Houston, 2002) είτε προτιμούν την επιλεκτική χρησιμοποίηση κάποιων υπο-κλιμάκων της κλίμακας των Luhtanen και Crocker (1992). Για παράδειγμα, ο Aberson (1999) χρησιμοποίησε μόνο την υπο-κλίμακα της ιδιότητας μέλους, ο De Cremer (2001) την υπο-κλίμακα της δημόσιας συλλογικής αυτοεκτίμησης, οι Crocker, Blaine και Luhtanen (1993) την υπο-κλίμακα της προσωπικής συλλογικής αυτοεκτίμησης, ενώ οι Aberson και Howanski (2002) χρησιμοποίησαν τις τρεις από τις τέσσερις υπο-κλίμακες, εξαιρώντας αυτήν που αφορούσε την εκτίμηση της σημασίας για την εικόνα του εαυτού. Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των ερευνών είναι η εξάντληση της ερευνητικής τους πρόθεσης στην υποστήριξη ενός εκ των δύο ισχυρισμών της Υπόθεσης. Η παρούσα έρευνα αποπειράται να

συμπεριλάβει το σύνολο των υπο-κλιμάκων της κλίμακας της συλλογικής αυτοεκτίμησης για να ελέγξει την υπόθεση της αυτοεκτίμησης, σε συγκεκριμένες συνθήκες διομαδικού ανταγωνισμού, λαμβάνοντας υπόψη τις επισημάνσεις των ερευνητών σχετικά με την υιοθέτηση του υποδείγματος των ελάχιστων ομάδων.

Σκοπός της έρευνας είναι η όσο το δυνατόν πιο δίκαιη εξέταση της ισχύος της υπόθεσης της αυτοεκτίμησης, εκκινώντας από την πεποίθηση ότι και οι δύο ισχυρισμοί της είναι έγκυροι και η σχετική διχογνωμία αποτελεί προϊόν θεωρητικών παρανοήσεων και παράβλεψης ορισμένων κλίμακων θεωρητικών πτυχών της. Υπό αυτό το σκεπτικό οι υποθέσεις που διατυπώνονται είναι οι ακόλουθες:

H1: Η συλλογική αυτοεκτίμηση των ατόμων μεταβάλλεται σύμφωνα με την έκβαση μιας συνθήκης διομαδικού ανταγωνισμού στην οποία συμμετέχουν.

H2: Τα άτομα που συμμετέχουν σε μία συνθήκη διομαδικού ανταγωνισμού εκδηλώνουν μεγαλύτερη ενδο-ομαδική μεροληψία, ανεξάρτητα από τις μεταβολές στη συλλογική τους αυτοεκτίμηση.

H3: Η εκδήλωση ενδο-ομαδικής μεροληψίας συσχετίζεται θετικά με τη συλλογική αυτοεκτίμηση, ανεξάρτητα από την έκβαση της συνθήκης του διομαδικού ανταγωνισμού.

Μέθοδος

Δείγμα

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 48 φοιτητές και φοιτήτριες του Τμήματος Φιλοσοφίας - Παιδαγωγικής - Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, οι οποίοι επιλέχθηκαν με τη διαδικασία της τυχαίας δειγματοληψίας. Ο μέσος όρος ηλικίας τους ήταν τα 20.8 χρόνια ($T.A. = 0.72$). Οι συμμετέχοντες σχημάτισαν 8 ομάδες των 6 ατόμων. Η κατανομή τους στις ομάδες έγινε με κλήρωση. Σε κάθε ομάδα διατηρήθηκε ίσος αριθμός φοιτητών και φοιτητριών.

Εργαλεία μέτρησης

Κλίμακα της συλλογικής αυτοεκτίμησης (The Collective Self-Esteem Scale, Luhtanen & Crocker, 1992): Για την εκτίμηση της συλλογικής αυτοεκτίμησης χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα της συλλογικής αυτοεκτίμησης των Luhtanen και Crocker (1992). Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, η κλίμακα αυτή αποτελείται από τέσσερις υπο-κλίμακες των 4 ερωτήσεων (items) εκάστη, οι οποίες αξιολογούν διαφορετικές πτυχές της συλλογικής αυτοεκτίμησης: α) Την προσωπική συλλογική αυτοεκτίμηση, η οποία προσδιορίζει την προσωπική εκτίμηση του κάθε ατόμου σχετικά με την αξία της κοινωνικής ομάδας της οποίας είναι μέλος, β) την εκτίμηση της ιδιότητας του μέλους, η οποία αφορά την αξιολόγηση του εαυτού ως μέλους μιας κοινωνικής ομάδας στην οποία το άτομο ανήκει, γ) τη δημόσια συλλογική αυτοεκτίμηση, η οποία προσδιορίζει τις εκτιμήσεις ενός ατόμου σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θεωρεί ότι οι άλλοι αξιολογούν την κοινωνική ομάδα της οποίας είναι μέλος, δ) τη σημασία για την εικόνα του εαυτού, η οποία εκτιμά τη σημασία που έχουν για την εικόνα του εαυτού ενός ατόμου οι ιδιότητες του μέλους των διαφόρων κοινωνικών ομάδων στις οποίες ανήκει. Οι συμμετέχοντες έδωσαν τις απαντήσεις τους σε μία επτάβαθμη κλίμακα τύπου Likert (από 1 = «διαφωνώ απόλυτα», έως 7 = «συμφωνώ απόλυτα») και οι ερωτήσεις της κλίμακας με αρνητική φόρτιση ανακωδικοποιήθηκαν αντίστροφα (reverse scoring). Το θεωρητικό εύρος των τιμών της κλίμακας κυμαίνεται από 16 έως 112 και ως δείκτης αυτοεκτίμησης χρησιμοποιήθηκε η μέση τιμή, τόσο της συνολικής κλίμακας όσο και των επιμέρους κλιμάκων. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης η κλίμακα μεταφράστηκε και αποδόθηκε στα ελληνικά. Όσον αφορά τις αρχικές οδηγίες συμπλήρωσης, έγιναν οι απαραίτητες τροποποιήσεις ώστε οι συμμετέχοντες να απαντούν σε σχέση μόνο με τη συγκεκριμένη διομαδική συνθήκη την οποία αντιμετώπιζαν.

Όπως αναφέρουν οι Luhtanen και Crocker (1992), η εσωτερική συνέπεια τόσο της κλίμακας

όσο και των επιμέρους κλιμάκων της είναι ιδιαίτερα υψηλή (το εύρος του συντελεστή εσωτερικής συνέπειας Cronbach's α κυμαίνεται μεταξύ 0.79 και 0.86), ενώ ικανοποιητικός είναι και ο δείκτης του επανειλημμένου ελέγχου (test-retest) της αξιοπιστίας. Σε ανάλογες διαπιστώσεις κατέληξαν και άλλοι ερευνητές που χρησιμοποίησαν την κλίμακα (π.χ. Andreοουλιου & Huston, 2002. Aberson & Howanski, 2002). Στην παρούσα έρευνα ο συντελεστής εσωτερικής συνέπειας Cronbach's α για την κλίμακα συνολικά ήταν 0.82 και για τις υπο-κλίμακες κυμάνθηκε από 0.77 έως 0.88.

Κλίμακα της ενδο-ομαδικής μεροληψίας: Για την εκτίμηση της ενδο-ομαδικής μεροληψίας ακολουθήθηκε η τακτική που εφαρμόσαν πρόσφατες συναφείς έρευνες (Aberson & Howanski, 2002. Andreοουλιου & Houston, 2002). Συγκεκριμένα κατασκευάστηκε μία κλίμακα αποτελούμενη από 16 επίθετα, 8 θετικά και 8 αρνητικά, η οποία αξιολογούσε την εκτίμηση του κάθε ατόμου για τα μέλη της ομάδας του. Τα επίθετα αυτά ήταν τα εξής: οξυδερκείς, επιπόλαιοι, φερέγγυοι, αναποτελεσματικοί, αργοί, χαρισματικοί, αποτελεσματικοί, ελλιπείς, δημιουργικοί, ανεπαρκείς, ανίκανοι, άξιοι, ικανοί, ευφυείς, ανόητοι, ατάλαντοι. Οι συμμετέχοντες αξιολόγησαν τα μέλη της ομάδας τους για καθένα από αυτά τα επίθετα χρησιμοποιώντας μία επτάβαθμη κλίμακα τύπου Likert (από 1 = «καθόλου αντιπροσωπευτικό», έως 7 = «πάρα πολύ αντιπροσωπευτικό»). Τα επίθετα της κλίμακας με αρνητική φόρτιση ανακωδικοποιήθηκαν αντίστροφα. Το θεωρητικό εύρος των τιμών της κλίμακας κυμαίνεται από 16 έως 112 και ως δείκτης ενδο-ομαδικής μεροληψίας χρησιμοποιήθηκε η μέση τιμή της συνολικής κλίμακας. Ο συντελεστής εσωτερικής συνέπειας της κλίμακας Cronbach's α ήταν ίσος με 0.78 - τιμή ανάλογη με αυτήν που καταθέτουν οι πρόσφατες συναφείς έρευνες.

Διαδικασία

Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν ότι πρόκειται να διαγωνιστούν σε μία δοκιμασία παραγωγής

γής ομαδικού έργου. Συγκεκριμένα ο ερευνητής τούς εξήγησε ότι θα αξιολογούνταν μετά από δύο μήνες ως προς ένα έργο παραγωγής όσο το δυνατόν περισσότερων προτάσεων σε προκαθορισμένο χρόνο διάρκειας 20 λεπτών. Οι προτάσεις κάλυπταν μια μεγάλη ποικιλία θεμάτων, όπως η εύρεση σλόγκαν για τη διαφήμιση ενός προϊόντος ή τα πιθανά μέτρα που μπορούν να ληφθούν για την προστασία του περιβάλλοντος. Επίσης, ο ερευνητής τούς εξήγησε ότι θα είχαν στη διάθεσή τους το διάστημα των δύο μηνών ώστε να γνωριστούν μεταξύ τους, να συνεργαστούν και να μπορέσουν να προετοιμαστούν καλύτερα για την ημέρα του «διαγωνισμού». Μάλιστα ο ερευνητής υπέδειξε η κάθε ομάδα να συναντιέται μία φορά την εβδομάδα και να προετοιμάζεται με σχετικά παραδείγματα που τους παρείχε ο ίδιος. Στη διάρκεια του χρόνου που μεσολάβησε ως την ημέρα διεξαγωγής του «διαγωνισμού» (συλλογής δεδομένων) ο ερευνητής τούς παρείχε την κατάλληλη ανατροφοδότηση και τους ενδυναμώνει σχετικά με την επιτυχία τους στο «διαγωνισμό».

Την ημέρα του «διαγωνισμού» πραγματοποιήθηκαν τέσσερις διαδοχικές συναντήσεις, στις οποίες συμμετείχαν κάθε φορά δύο ομάδες ατόμων. Η επιλογή των ζευγών των ομάδων ήταν τυχαία (κλήρωση). Οι συμμετέχοντες εισήλθαν στο εργαστήριο και κάθισαν σε χωριστά σημεία. Ο ερευνητής τούς ζήτησε να συμπληρώσουν την κλίμακα της συλλογικής αυτοεκτίμησης και την κλίμακα των 16 επιθέτων της ενδο-ομαδικής μεροληψίας για να διατυπώσουν τις διαθέσεις τους για τη δοκιμασία. Έπειτα χορηγήθηκε στους συμμετέχοντες ένα τεστ ομαδικής απόδοσης παραγωγής ομαδικού έργου, ανάλογο με αυτά στα οποία είχαν προετοιμαστεί το προηγούμενο διάστημα. Συγκεκριμένα τους ζητήθηκε να συνεργαστούν ώστε να καταθέσουν έναν όσο το δυνατόν πιο πλούσιο κατάλογο με προτάσεις για την προώθηση ενός νέου γυναικείου αρώματος. Η δοκιμασία διήρκεσε 30 λεπτά. Στη συνέχεια ο ερευνητής περισυνέλεξε τις απαντήσεις των συμμετεχόντων και αποχώρησε από το εργαστήριο, προκειμένου να τις αξιολογήσει. Επισημαί-

νεται ότι η αξιολόγηση του έργου των ομάδων χρησιμοποιήθηκε προσχηματικά, ώστε να αποδοθεί ο χαρακτηρισμός του «νικητή» ή του «ηττημένου» σε καθεμία από τις ομάδες. Η απόδοση αυτή ήταν τυχαία και ο προσδιορισμός αυτός αντανάκλα, στο πλαίσιο της πειραματικής διαδικασίας, το status της ομάδας. Έπειτα από 20 λεπτά ο ερευνητής επανήλθε, ανακοίνωσε τη νικήτρια ομάδα και ζήτησε από τους συμμετέχοντες να συμπληρώσουν εκ νέου την κλίμακα της συλλογικής αυτοεκτίμησης και την κλίμακα της ενδο-ομαδικής μεροληψίας. Μετά τη συμπλήρωση ο ερευνητής ανακοίνωσε τη λήξη της διαδικασίας, ευχαρίστησε τους συμμετέχοντες και προχώρησε στην απενημέρωσή τους (debriefing).

Αποτελέσματα

Υπόθεση 1

Όπως αναμενόταν, η συλλογική αυτοεκτίμηση των συμμετεχόντων μεταβλήθηκε σημαντικά ανάλογα με την έκβαση της συνθήκης διομαδικού ανταγωνισμού στην οποία συμμετείχαν. Συγκεκριμένα, ενώ κατά την έναρξη του διαγωνισμού η αυτοεκτίμηση τόσο των «νικητών» όσο και των «ηττημένων» ήταν στο ίδιο επίπεδο –με τους «ηττημένους» να προηγούνται των «νικητών» κατά τι–, μετά την ανακοίνωση του αποτελέσματος η συλλογική αυτοεκτίμηση των πρώτων σημείωσε σημαντική άνοδο και η συλλογική αυτοεκτίμηση των δεύτερων σημαντική πτώση ($M = 6.1$ και 4.3 αντίστοιχα). Οι Πίνακες 1 και 2 παρέχουν τα σχετικά στοιχεία: ο μεν πρώτος για την κλίμακα της συλλογικής αυτοεκτίμησης συνολικά, ο δε δεύτερος για καθεμία από τις υποκλίμακες της.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέταση των μεταβολών στις 4 υπο-κλίμακες της συλλογικής αυτοεκτίμησης, πριν και μετά την έκβαση του διαγωνισμού. Η συλλογική αυτοεκτίμηση των «νικητών» είναι σε κάθε περίπτωση ενισχυμένη, ενώ η συλλογική αυτοεκτίμηση των «ηττημένων» έχει υποστεί μείωση, επίσης σε κάθε περίπτωση.

Πίνακας 1
Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και τιμές t της συλλογικής αυτοεκτίμησης
πριν και μετά το διαγωνισμό

	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
«Νικητές» (πριν)	5.1	1.38	2.31	.019
«Ηττημένοι» (πριν)	5.3	1.71		
«Νικητές» (μετά)	6.1	1.79	1.97	.028
«Ηττημένοι» (μετά)	4.3	2.21		

Σημείωση: Βαθμοί ελευθερίας για τις τιμές $t = 46$.

Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός ότι τόσο για τους «νικητές» όσο και για τους «ηττημένους» οι πλέον διακριτές μεταβολές εντοπίζονται στις υποκλίμακες της δημόσιας συλλογικής αυτοεκτίμησης και της σημασίας για την αυτο-εικόνα.

Υπόθεση 2

Όλοι οι συμμετέχοντες, ανεξαρτήτως της ομάδας στην οποία ανήκαν («νικητές» ή «ηττημένοι»), εκδήλωσαν μεγαλύτερη ενδο-ομαδική

μεροληψία μετά την ανακοίνωση της έκβασης του διαγωνισμού. Ωστόσο μπορεί να διατυπωθεί η παρατήρηση ότι η ενδο-ομαδική μεροληψία των «νικητών» ήταν μεγαλύτερη από αυτήν των «ηττημένων». Ο Πίνακας 3 παρέχει τα σχετικά στοιχεία.

Η ανάλυση της διακύμανσης με έναν παράγοντα (One-Way ANOVA) έδειξε την ύπαρξη στατιστικά σημαντικών επιδράσεων της συλλογικής αυτοεκτίμησης στη διακύμανση των τιμών στη μέτρηση της ενδο-ομαδικής μεροληψίας [$F(1,45)$]

Πίνακας 2
Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις t των 4 υπο-κλιμάκων της κλίμακας
της συλλογικής αυτοεκτίμησης πριν και μετά το διαγωνισμό

	«Νικητές» (πριν το χειρισμό)	«Ηττημένοι» (πριν το χειρισμό)	«Νικητές» (μετά το χειρισμό)	«Ηττημένοι» (μετά το χειρισμό)
Προσωπική	5.6 1.07	4.6 0.65	5.9 0.65	4.4 1.19
Ιδιότητα μέλους	5.5 0.88	4.7 0.71	6.1 1.09	4.6 0.92
Δημόσια	5.1 0.56	5.6 1.11	6.2 0.93	3.8 1.44
Σημασία για την αυτο-εικόνα	5.0 0.99	5.5 0.89	5.8 0.89	3.6 1.55

Σημείωση: Οι τιμές με πλάγια στοιχεία αφορούν την τυπική απόκλιση.

Πίνακας 1
Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις της ενδο-ομαδικής μεροληψίας
πριν και μετά το διαγωνισμό

	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
«Νικητές» (πριν)	4.8	2.11	2.681	.015
«Ηττημένοι» (πριν)	4.5	2.33		
«Νικητές» (μετά)	5.9	1.65	2.92	.039
«Ηττημένοι» (μετά)	5.1	2.04		

Σημείωση: Βαθμοί ελευθερίας για τις τιμές $t = 46$.

= 14.38, $p < .01$], καθώς και την ύπαρξη στατιστικά σημαντικών επιδράσεων του status της ομάδας στη διακύμανση των τιμών στη μέτρηση της ενδο-ομαδικής μεροληψίας [$F(1,45) = 19.23$, $p < .01$]. Η ίδια ανάλυση ανέδειξε την ύπαρξη στατιστικά σημαντικών επιδράσεων της συλλογικής αυτοεκτίμησης στη διακύμανση των τιμών στη μέτρηση της ενδο-ομαδικής μεροληψίας τό-

σο στην περίπτωση των «νικητών» [$F(1,45) = 8.63$, $p < .01$] όσο και στην περίπτωση των «ηττημένων» [$F(1,45) = 2.95$, $p < .01$].

Υπόθεση 3

Ανεξάρτητα από την έκβαση της συνθήκης του διομαδικού ανταγωνισμού, η εκδήλωση εν-

Πίνακας 4
Ανάλυση συνάφειας μεταξύ των 4 υπο-κλιμάκων της συλλογικής αυτοεκτίμησης
και της ενδο-ομαδικής μεροληψίας μετά το διαγωνισμό

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
«Νικητές» – Προσωπική	1.00								
«Νικητές» – Ιδιότητα μέλους	.63	1.00							
«Νικητές» – Δημόσια	.51	.42	1.00						
«Νικητές» – – Σημασία για αυτο-εικόνα	.47	.39	.52	1.00					
«Ηττημένοι» – Προσωπική	-.39	-.35	-.16	-.04	1.00				
«Ηττημένοι» – Ιδιότητα μέλους	-.21	-.27	-.19	-.07	.57	1.00			
«Ηττημένοι» – Δημόσια	-.08	-.11	-.38	-.25	.42	.33	1.00		
«Ηττημένοι» – Σημασία για αυτο-εικόνα	-.04	-.04	-.09	-.32	.31	.27	.54	1.00	
Ενδο-ομαδική μεροληψία	.61	.59	.53	.48	.59	.52	-.46	-.50	1.00

Σημείωση: Σε κάθε περίπτωση $p < .05$.

δο-ομαδικής μεροληψίας βρέθηκε να συσχετίζεται θετικά με τη συλλογική αυτοεκτίμηση ($r = .61, p < .01$). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα ότι, ενώ για την ομάδα των «νικητών» οι συσχετίσεις μεταξύ των 4 υπο-κλιμάκων της συλλογικής αυτοεκτίμησης και της ενδο-ομαδικής μεροληψίας είναι θετικές, δεν ισχύει το ίδιο για την ομάδα των «ηττημένων». Συγκεκριμένα, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 4, στις περιπτώσεις της συσχέτισης μεταξύ των υπο-κλιμάκων της δημόσιας συλλογικής αυτοεκτίμησης και της σημασίας για την εικόνα του εαυτού από τη μια και της ενδο-ομαδικής μεροληψίας από την άλλη το πρόσημο είναι αρνητικό και το μέγεθος του δείκτη σχετικά υψηλό. Το εύρημα αυτό είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον και πρόκειται να απασχολήσει σημαντικά τη συζήτηση που ακολουθεί.

Συζήτηση

Εκτιμώντας, καταρχήν, συνολικά τα παρόντα ευρήματα, μπορούμε να πούμε ότι παρέχουν στήριξη στις ερευνητικές υποθέσεις που αποπειράθηκαν να ελέγξουν. Συγκεκριμένα τα δεδομένα της στατιστικής ανάλυσης υποδεικνύουν ότι, όταν μια ομάδα ατόμων αναδεικνύεται νικήτρια σε μία συνθήκη διομαδικού ανταγωνισμού, η αυτοεκτίμηση των ατόμων ενισχύεται και τα άτομα τείνουν να εκδηλώνουν μεγαλύτερη ενδο-ομαδική μεροληψία. Επίσης, τα μέλη της ομάδας που υφίσταται «ήττα» παρουσιάζουν μείωση της αυτοεκτίμησής τους και εμφανίζουν πιο έντονα την τάση να μεροληπτούν υπέρ των μελών της ομάδας στην οποία και τα ίδια ανήκουν. Επομένως είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι τα δεδομένα της έρευνας υποστηρίζουν τόσο τον πρώτο όσο και το δεύτερο ισχυρισμό της υπόθεσης της αυτοεκτίμησης των Abrams και Hogg. Μάλιστα, μπορεί να διατυπωθεί η παρατήρηση ότι τόσο η αυτοεκτίμηση όσο και η ενδο-ομαδική μεροληψία εκδηλώνονται πιο έντονα από την ομάδα των ατόμων των οποίων η αυτοεκτίμηση ενισχύεται από την έκβαση του διομαδικού ανταγωνισμού (οι διαφορές στους μέσους όρους των δύο ομά-

δων και οι τιμές των δεικτών της ανάλυσης διακύμανσης επιβεβαιώνουν αυτό τον ισχυρισμό). Οι πρόσφατες έρευνες των Aberson και Howanski (2002), Andreopoulou και Houston (2002) και Hunter και συνεργατών (2000) καταθέτουν ανάλογα ευρήματα.

Ας εξετάσουμε τώρα τα ευρήματα χωριστά για καθεμία από τις δύο ομάδες ατόμων, τους «νικητές» και τους «ηττημένους». Όσον αφορά την ομάδα των ατόμων για τα οποία η συνθήκη διομαδικού ανταγωνισμού είχε επιτυχή κατάληξη, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση τόσο της αυτοεκτίμησης όσο και της εκδήλωσης μεροληψίας προς τα μέλη της ενδο-ομάδας. Μάλιστα, η μεταβολή αυτή ήταν εμφανής και στις τέσσερις υπο-κλίμακες της κλίμακας της συλλογικής αυτοεκτίμησης. Τα ευρήματα αυτά δεν προκαλούν εντύπωση. Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας, πρώτη προτεραιότητα των ατόμων είναι η διατήρηση και η ενίσχυση της θετικής εικόνας για τον εαυτό. Συνεπώς, από τη στιγμή που τα άτομα αναδεικνύονται νικητές σε μία συνθήκη διομαδικού ανταγωνισμού, εκμεταλλεύονται το γεγονός για να ενισχύσουν την εικόνα που διαθέτουν για τον εαυτό και τείνουν να μεροληπτούν υπέρ των μελών της ομάδας στην οποία και τα ίδια ανήκουν, ευνοώντας ουσιαστικά τον εαυτό τους. Άλλωστε, όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, στο πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ ομάδων και των ατόμων ως μελών αυτών των ομάδων. η αξιολόγηση της ομάδας ισοδυναμεί με την αξιολόγηση του εαυτού. Έτσι, είναι αναμενόμενο να εμφανίζεται ενισχυμένη η προσωπική εκτίμηση του καθενός σχετικά με την αξία της συγκεκριμένης ομάδας της οποίας είναι μέλος και ο ίδιος (προσωπική συλλογική αυτοεκτίμηση), όπως και η πεποίθηση ότι συνέβαλε σημαντικά στην επίτευξη της νίκης (ιδιότητα του μέλους). Σε περιπτώσεις ομαδικής επιτυχίας τα άτομα έχουν την τάση να θεωρούν ότι η προσωπική τους συμβολή ήταν σημαντική για το τελικό αποτέλεσμα, καθώς με αυτό τον τρόπο ενισχύεται ακόμη περισσότερο η αίσθηση της αξίας του εαυτού (βλέπε σχετικά Brown, 1993). Επίσης, είναι δικαιολογημένη η ενίσχυση της δημό-

σιες συλλογικής αυτοεκτίμησης, καθώς θεωρούν ότι απέδειξαν και στους άλλους την υπεροχή τους, και συνεπώς οι άλλοι θα αξιολογούν υψηλότερα την ομάδα στην οποία αυτοί ανήκουν. Τέλος, το γεγονός της νίκης αυξάνει και τη σημασία που τα άτομα αυτά αποδίδουν στην ιδιότητα του μέλους της συγκεκριμένης ομάδας, από τη στιγμή που η ιδιότητα αυτή συμβάλλει θετικά στην εικόνα του εαυτού τους συνολικά.

Όσον αφορά την ομάδα των ατόμων για τα οποία η συνθήκη διομαδικού ανταγωνισμού δεν είχε επιτυχή κατάληξη, διαπιστώθηκε μείωση της αυτοεκτίμησης και αύξηση (όχι όμως τόσο σημαντική όσο για την «αντίπαλη» ομάδα) της ενδο-ομαδικής μεροληψίας. Όσον αφορά τη μείωση της αυτοεκτίμησης –και σύμφωνα με τη βασική θέση της θεωρίας της κοινωνικής ταυτότητας–, το αποτέλεσμα είναι αναμενόμενο, καθώς η έκβαση του διομαδικού ανταγωνισμού δεν προσφέρει τίποτα στην προσπάθεια διατήρησης της θετικής εικόνας του εαυτού. Ο Aberson (1999) και οι Crocker, Blaine και Luhtanen (1993) αναφέρουν ανάλογα ευρήματα. Ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός της σημαντικότητας μείωσης της δημόσιας συλλογικής αυτοεκτίμησης και της σημασίας που έχει για την εικόνα του εαυτού η ιδιότητα του μέλους της συγκεκριμένης ομάδας, όπως και η αρνητική συσχέτιση των δύο αυτών πτυχών της συλλογικής αυτοεκτίμησης με την ενδο-ομαδική μεροληψία. Η σημασία του συγκεκριμένου ευρήματος πρόκειται να συζητηθεί ευθύς αμέσως.

Το πιο καίριο ίσως σημείο της επιστημονικής αντιπαράθεσης σχετικά με την υπόθεση της αυτοεκτίμησης αφορά τη σχέση αιτίου – αποτελέσματος μεταξύ της αυτοεκτίμησης και της ενδο-ομαδικής μεροληψίας. Το κοινό σημείο στη σκέψη των δύο αντιμαχόμενων πλευρών είναι η κεντρικότητα που αποδίδουν στην έννοια της αυτοεκτίμησης· η αυτοεκτίμηση επηρεάζεται από την ενδο-ομαδική μεροληψία, η αυτοεκτίμηση επηρεάζει την ενδο-ομαδική μεροληψία. Τείνουν δηλαδή να παραβλέπουν την πιθανότητα το κέντρο βάρους της Υπόθεσης να βρίσκεται στην ενδο-ομαδική μεροληψία και όχι στην αυτοεκτί-

μηση. Το εύρημα που αφορά την ομάδα των ατόμων η αυτοεκτίμηση των οποίων υπέστη μείωση μετά το μεθοδολογικό χειρισμό παρέχει τη δυνατότητα μιας διαφορετικής ανάγνωσης των ισχυρισμών των Abrams και Hogg.

Ειδικότερα στην περίπτωση της ομάδας των «νικητών» η νίκη αποτελεί στοιχείο ενίσχυσης της αυτο-εικόνας και η εύνοια προς τα μέλη της ομάδας λειτουργεί ως μέσο ενίσχυσης και επιβεβαίωσης της ανωτερότητας του εαυτού σε σχέση με τους άλλους – τα μέλη της εξω-ομάδας. Τα μέλη της ομάδας των «νικητών» μεταφράζουν την επιτυχία της ομάδας ως προσωπική επιτυχία και, αναγνωρίζοντας και προβάλλοντας την αξία της ομάδας τους, προβάλλουν την αξία του εαυτού.

Από την άλλη, για τα μέλη της ομάδας των «ηττημένων» η ήττα επιφέρει πλήγμα στην εικόνα που διαθέτουν για τον εαυτό και η εύνοια προς τα μέλη της ομάδας λειτουργεί ως παράγοντας προφύλαξης της εικόνας του εαυτού, ως μέσο περιορισμού των απωλειών από την ομαδική αποτυχία, η οποία έχει άμεσο αντίκτυπο στην εικόνα του εαυτού του κάθε μέλους. Στην περίπτωση της πρώτης ομάδας η ενδο-ομαδική μεροληψία εξυπηρετεί την επιθυμία των ατόμων να μεγιστοποιήσουν το αίσθημα υπεροχής του εαυτού· στην περίπτωση της δεύτερης ομάδας η ενδο-ομαδική μεροληψία εξυπηρετεί την ανάγκη των ατόμων να ελαχιστοποιήσουν το αίσθημα απαξίωσης του εαυτού. Για το λόγο αυτό στις κλίμακες της προσωπικής συλλογικής αυτοεκτίμησης και της ιδιότητας του μέλους το πρόσημο στην ανάλυση της συνάφειας είναι θετικό. Το κάθε άτομο ξεχωριστά συνεχίζει να πιστεύει στην αξία της κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει και θεωρεί ότι κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες για την επίτευξη του ομαδικού στόχου. Από την άλλη, κατανοεί ότι οι άλλοι αξιολογούν την ομάδα του αρνητικά (δημόσια συλλογική αυτοεκτίμηση) και για το λόγο αυτό εκδηλώνει άρνηση ως προς το βαθμό της σημασίας που έχει για την αυτο-εικόνα του η ιδιότητα του μέλους της συγκεκριμένης ομάδας (σημασία για την αυτο-εικόνα). Ο Brown (1993), επικαλούμενος τα ευρήματα των Seta και Seta (1992), υποστηρίζει ότι

όλα τα άτομα, ακόμη κι αυτά με χαμηλή αυτοεκτίμηση, διαθέτουν ένα κίνητρο για ενίσχυση της εικόνας του εαυτού. Ταυτόχρονα έχουν την ανάγκη για εσωτερική συνέπεια (self-consistency). Η συμπεριφορά όλων των ατόμων στο επίπεδο των διομαδικών τους σχέσεων, ανεξάρτητα από το επίπεδο της αυτοεκτίμησής τους, εμπεριέχει τη φροντίδα ικανοποίησης αυτών των δύο αναγκών. Για παράδειγμα, ένα άτομο με υψηλή αυτοεκτίμηση είναι πιθανό να ενισχύει την εικόνα του εαυτού υπερτονίζοντας την ανωτερότητα της ομάδας ή των ομάδων στις οποίες ανήκει. Μια τέτοια τακτική είναι μάλλον απίθανο να υιοθετηθεί από άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση, καθώς θεωρούν ότι, αν και η ομάδα τους αξίζει και τα ίδια καταβάλλουν προσπάθειες για τη βελτίωση της εικόνας της ομάδας, οι άλλοι θεωρούν την ομάδα τους ως κατώτερη. Συνεπώς το να προσπαθήσουν να ευνοήσουν την ενδο-ομάδα τονίζοντας την ανωτερότητά της θα είναι μία πράξη ασύμβατη με την εικόνα που έχουν για την ομάδα και τον εαυτό τους, από τη στιγμή που δε βλέπουν την ομάδα ως ανώτερη έναντι των άλλων. Αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, θα ήταν ασύμβατο με τα προσωπικά τους βιώματα και θα αντέβαινε στη βασική αρχή της εσωτερικής συνέπειας του ατόμου (βλέπε, επίσης, και Brown, Collins, & Schmidt, 1988).

Υπό το πρίσμα του συλλογισμού που μόλις αναπτύχθηκε και συνεκτιμώντας τη συζήτηση που επιχειρήθηκε στο σύνολό της, μοιάζει δυνατή η διατύπωση των ακόλουθων σκέψεων: Η υπόθεση της αυτοεκτίμησης αποτελεί ένα σύστημα κανόνων στο πλαίσιο της θεωρίας της κοινωνικής ταυτότητας, οι οποίοι αφορούν συγκεκριμένες συνθήκες διομαδικού ανταγωνισμού. Η έννοια της αυτοεκτίμησης επικεντρώνεται στη συλλογική – κοινωνική πτυχή της έννοιας του εαυτού. Η υπόθεση της αυτοεκτίμησης ισχύει τόσο ως προς το πρώτο όσο και ως προς το δεύτερο μέρος της. Καθοριστικός παράγοντας για την προσέγγιση και την ερμηνεία της είναι το status των ομάδων, όπως διαμορφώνεται από την έκβαση της εκάστοτε συνθήκης διομαδικού ανταγωνισμού. Η απάντηση στο ερώτημα σχετικά με το

ρόλο της αυτοεκτίμησης ως αιτίου ή αποτελέσματος της ενδο-ομαδικής μεροληψίας μπορεί να εντοπιστεί στη διαφορετική λειτουργία που επιτελεί η ενδο-ομαδική μεροληψία για τις ομάδες που ανταγωνίζονται: αυτο-ενίσχυση στην περίπτωση της ομάδας που υπερτερεί, οπότε η αυτοεκτίμηση είναι το αποτέλεσμα· αυτο-προστασία στην περίπτωση της ομάδας που υστερεί, οπότε η αυτοεκτίμηση είναι το αίτιο.

Πρόθεση της παρούσας εργασίας ήταν η όσο το δυνατόν πιο δίκαιη εξέταση της υπόθεσης της αυτοεκτίμησης. Βασική της θέση, ότι η διευκρίνιση ορισμένων θεωρητικών παρανοήσεων ή παραβλέψεων και ο έλεγχός της στις κατάλληλες συνθήκες διομαδικής αλληλεπίδρασης θα μπορούσαν να διευκρινίσουν τις παραμέτρους εκείνες που διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στην κατανόησή της. Γεποίθηση και μαζί ελπίδα ότι ο στόχος αυτός επετεύχθη ως ένα σημείο. Ωστόσο οι διευκρινίσεις θα μπορούσαν να είναι ακόμη καλύτερες αν στο μεθοδολογικό σχεδιασμό της έρευνας συμπεριλαμβανόταν και ένα εργαλείο μέτρησης της ατομικής αυτοεκτίμησης, ώστε μέσω της σύγκρισης των δύο κλιμάκων να αναδειχθεί ακόμη περισσότερο ότι στη συγκεκριμένη θεματική η έννοια της αυτοεκτίμησης αφορά μόνο τη συλλογική πτυχή της έννοιας. Επίσης, στο επίπεδο του μεθοδολογικού χειρισμού θα μπορούσε ο ερευνητής να προκαλέσει εκ των προτέρων διαχωρισμό στο status των δύο ανταγωνιζόμενων ομάδων, παρέχοντας πληροφορίες οι οποίες θα προέκριναν το νικητή. Με αυτό τον τρόπο θα ήταν πιο εμφανείς ο κείριος ρόλος του status στην υπόθεση της αυτοεκτίμησης και η επίδρασή της στην αυτοεκτίμηση και στην εκδήλωση ενδο-ομαδικής μεροληψίας.

Προς το παρόν οι επιστημόνες αυτές αποτελούν απλώς υποθέσεις που η μελλοντική έρευνα μπορεί να ελέγξει. Άλλωστε τα τελευταία χρόνια είναι αρκετοί οι ερευνητές που αναδεικνύουν την κεντρικότητα μεταβλητών όπως του status των ομάδων και του κοινωνικού πλαισίου του διομαδικού ανταγωνισμού, προτείνοντας, μάλιστα, εναλλακτικές θεωρίες για τη διευκρίνιση του θέματος (για μία επισκόπηση βλέπε Brown, 2000).

Hewstone, Rubin, & Willis, 2002). Η εγκυρότητά τους τελεί υπό συζήτηση. Αυτό που μοιάζει βέβαιο είναι πως η μελέτη της σχέσης μεταξύ αυτοεκτίμησης και ενδο-ομαδικής μεροληψίας στο πλαίσιο της θεωρίας της κοινωνικής ταυτότητας έχει ακόμη πολύ δρόμο να καλύψει.

Βιβλιογραφία

- Aberson, C. L. (1999). Low self-esteem and ingroup bias. *Social Behavior and Personality*, 27(1), 17-28.
- Aberson, C. L., Healy, M. R., & Romero, V. L. (2000). Ingroup bias and self-esteem: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 4, 157-173.
- Aberson, C. L., & Howanski, L. M. (2002). Effects of self-esteem, status and identification on two forms of ingroup bias. *Current Research in Social Psychology*, 7(13), 225-242.
- Abrams, D., & Hogg, M. (1988). Comments on the motivational status of self-esteem in social identity and intergroup discrimination. *European Journal of Social Psychology*, 18, 17-34.
- Abrams, D., & Hogg, M. (2001). Collective identity: Group membership and self-conception. In M. Hogg & R. S. Tindale (Eds.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Group Processes* (pp. 425-460). Oxford: Blackwell Publishers.
- Andreopoulou, A., & Houston, D. (2002). The impact of collective self-esteem on intergroup evaluation: Self-protection and self-enhancement. *Current Research in Social Psychology*, 7(14), 243-256.
- Blascovich, J., & Tomaka, J. (1990). Measures of self-esteem. In J. P. Robinson, P. R. Shaver, & L. M. Wrightsman (Eds.), *Measures of Social Psychological Attitudes* (Third Edition). Orlando: Academic Press.
- Bourhis, R. Y., Turner, J. C., & Gagnon, A. (1997). Interdependence, social identity and discrimination. In R. Spears, P. J. Oakes, N. Ellemers, & S. A. Haslam (Eds.), *The Social Psychology of Stereotyping and Group Life* (pp. 273-295). Oxford: Blackwell Publishers.
- Branscombe, N. R., & Wann, D. L. (1994). Collective self-esteem consequences of outgroup derogation when a valued social identity is on trial. *European Journal of Social Psychology*, 24, 641-657.
- Brown, J. D. (1993). Motivational conflict and the self: The double bind on low self-esteem. In R. F. Baumeister (Ed.), *Self-Esteem: The puzzle of low self-regard* (pp. 117-130). New York: Plenum Press.
- Brown, R. (2000). Social identity theory: past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30, 745-778.
- Brown, J. D., Collins, R. L., & Schmidt, G. W. (1988). Self-esteem and direct versus indirect forms of self-enhancement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 445-453.
- Chin, M. G., & McClintock, C. G. (1993). The effects of intergroup discrimination and social values on level of self-esteem in the minimal group paradigm. *European Journal of Social Psychology*, 23, 63-75.
- Crocker, J., Blaine, B., & Luhtanen, R. (1993). Prejudice, intergroup behavior and self-esteem: Enhancement and protection motive. In M. Hogg & D. Abrams (Eds.), *Social Psychology Perspectives* (pp. 52-67). New York: Harvester Wheatsheaf.
- Crocker, J., & Luhtanen, R. (1990). Collective self-esteem and ingroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 60-67.
- De Cremer, D. (2001). Relations of self-esteem concerns, group identification and self-stereotyping to ingroup favoritism. *The Journal of Social Psychology*, 141, 389-400.
- Doosje, B., Ellemers, N., & Spears, R. (1999). Commitment and intergroup behaviour. In N. Ellemers, R. Spears, & B. Doosje (Eds.), *Social Identity: Context, Commitment, Content* (pp. 84-106). Oxford: Blackwell Publishers.
- Doosje, B., Spears, R., & Ellemers, N. (2002). Social identity as both cause and effect: The development of group identification in re-

- sponse to anticipated and actual changes in the intergroup status hierarchy. *British Journal of Social Psychology*, 41, 57-76.
- Duckitt, J., & Mphunthing, T. (1998). Group identification and intergroup attitudes: A longitudinal analysis in South Africa. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 80-85.
- Ellemers, N., Spears, R., & Doosje, B. (2002). Self and social identity. *Annual Review of Psychology*, 53, 161-186.
- Farnham, S. D., Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (1999). Implicit self-esteem. In D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social Identity and Social Cognition* (pp. 230-248). Oxford: Blackwell Publishers.
- Hewstone, M., Rubin, M., & Willis, H. (2002). Intergroup bias. *Annual Review of Psychology*, 53, 575-604.
- Hogg, M., & Abrams, D. (1990). Social motivation, self-esteem and social identity. In D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical evidences* (pp. 28-47). New York: Springer-Verlag.
- Hogg, M., & Grieve, P. (1999). Social identity theory and the crisis of confidence in social psychology: A commentary and some research on uncertainty reduction. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 79-93.
- Hunter, J. A., Reid, J. M., Stokell, N. M., & Plattow, M. J. (2000). Social attribution, self-esteem and social identity. *Current Research in Social Psychology*, 5(7), 97-125.
- Lemyre, M., & Smith, P. M. (1985). Intergroup discrimination and self-esteem in the minimal group paradigm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 660-670.
- Long, K. M., & Spears, R. (1997). The self-esteem hypothesis revisited: Differentiation and the disaffected. In R. Spears, P. J. Oakes, N. Ellemers, & S. A. Haslam (Eds.), *The social psychology of stereotyping and group life* (pp. 296-317). Oxford: Blackwell Publishers.
- Long, K. M., Spears, R., & Manstead, A. S. R. (1994). The influence of personal and collective self-esteem on strategies of social differentiation. *British Journal of Social Psychology*, 33, 313-329.
- Luhtanen, R., & Crocker, J. (1992). A collective self-esteem scale: Self-evaluation of one's social identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 302-318.
- Mullen, B., Brown, R., & Smith, C. (1992). Ingroup bias as a function of salience, relevance and status: An integration. *European Journal of Social Psychology*, 22, 103-122.
- Perreault, S., & Bourhis, R. Y. (1999). Ethnocentrism, social identification and discrimination. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 92-103.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rubin, M., & Hewstone, M. (1998). Social identity theory's self-esteem hypothesis: A review and some suggestions for clarification. *Personality and Social Psychology Review*, 2, 40-62.
- Seta, C. C., & Seta, J. J. (1992). Observers and participants in an intergroup setting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 629-643.
- Tajfel, H. (1981). *Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33-48). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *The Psychology of Intergroup Relations* (pp. 7-24). Chicago: Nelson-Hall.
- Turner, J. C. (1999). Some current issues in research on social identity and self-categorization theories. In N. Ellemers, R. Spears, & B. Doosje (Eds.), *Social Identity* (pp. 6-34). Oxford: Blackwell Publishers.

Social identity and ingroup bias: An examination of the self-esteem hypothesis

EFTHYMIOS LAMPRIDIS
University of Ioannina, Greece

ABSTRACT

The present study strives to provide an, as much as possible, fair test to one of the most controversial issues into the domain of social identity theory: The self-esteem hypothesis (Abrams & Hogg, 1988; Hogg & Abrams, 1990). Relative research presents confuting results regarding both, the validity of the self-esteem hypothesis and the strength of each one of its corollaries, paying special attention to the potential role of self-esteem as a cause or an effect of ingroup bias. From our point of view researcher's controversy comes as a consequence of neglecting crucial theoretical aspects of the matter in question, which in turn resulted in the underestimation of the crucial role that the collective aspect of the self occupies. Thus, an experimental procedure of intergroup competition was applied. The main instrument of measurement was the Collective Self-Esteem Scale (Luhtanen & Crocker, 1992). Results support the strength of both the corollaries of the self-esteem hypothesis and highlight the fact that this theoretical proposition refers and applies to a certain system of group norms concerning particular conditions of intergroup competition, in which group status can be an important determinant of the display of ingroup bias.

Key words: Self-esteem hypothesis, Ingroup bias, Intergroup discrimination, Social identity.

Address: Efthymios Lampridis, Section of Psychology, Department of Philosophy – Education – Psychology, University of Ioannina, University Campus, 451 10 Ioannina, Greece. Tel.: 0030-26510-45792 & 6976 998282. E-mail: thimis@otenet.gr